

men väl flera sett sin förmögenhet förminskad.

England har aldrig varit någon militärstat. Men representationens ihärdiga bemödanden att hindra uppkomsten af en stående armé och den framgång, hvarmed detta skedde, så att Carl II ännu 1685 icke kunde befälla öfver mera än 8 tusen man, förklarar mycket i landets inre historia. Då Jakob II hade lyckats få 20 tusen man på benen, ansågs detta för något stort, och endast Wilhelms af Oranien mellankomst förmådde afvända den undergång, hvarmed författningen hotades. Och likväl var icke ett halft sekel förflutet, sedan under de borgerliga krigen nästan hela nationen var under vapen.

Den egentliga nationalarmén var milisen. Den bestod af egendoms-egarena och deras underhåfvande, och kommenderades af fredsdomarna och Lordlöjtnanterna i grefskapen. Fjorton dagar hvarje år var milisen samlad till öfningar. Var den icke farlig för fienden, så var den det ännu mindre för folkfriheten – är Macaulays tanke.

Efter dessa sammandragna anmärkningar låta vi fortsättningen följa med Macaulay's egna ord.

7 RESA I FÖRENTA STATERNA,

AF P. A. SILJESTRÖM. I.

HEMMEN I NYA VERLDEN.

AF FREDRIKA BREMER. I-III.

Litteraturblad n:o 1, januari 1855

Båda dessa skrifter äro förut i Litteraturbladet anmälda. Att af den senare 2:a och 3:e delen först nu i bokhandeln härstädes blifvit synliga, föranleder oss, att ännu en gång nämna båda ty de höra väsentligen tillsammans.

Vi känna icke, att någon annan litteratur skulle ega skildringar af lifvet i Förenta Staterna, som kunde göra Siljeströms och mamsell Bremers arbeten öfverflödiga. Såvidt oss bekant, hafva dessa arbeten hvar på sitt fält öppnat för läsaren så nya utsigter, att de kunna anses för de första och hittills enda, som i dess rätta dager framlagt *det andliga*, det intellektuella och sedliga lifvet hos Förenta Staternas invånare.

Man kan visserligen af de många historiska och statistiska skrifter dels af Amerikanare dels af Europeer, som hafva Förenta Staterna till föremål, lära känna landets politiska institutioner och materiella tillstånd. Ett stort antal resebeskrifningar finnas äfven, hvarnas författare öst ur nämnda källor och tillagt, hvad de genom egen åskådning lärt att känna om landets och folkets förhållanden. Man kan ur, hvad dessa skrifter innehålla, sluta till folkets ståndpunkt i bildning och äfven ur de olika, ofta hvarandra motsägende uppgifterna och omdömena i reseberättelserna, utleta ett medium af sanning rörande denna bildnings art. Men sedan man med Siljeström besökt folkskolorna, universiteterna och öfriga lärdomsanstalter i de olika Staterna, lärt känna deras inrättning, läroämnen, undervisningsmetoden, disciplinen, lärarnas beskaffenhet, lärjungarnes framsteg och uppförande – och sedan man med mamsell Bremer besökt hundradetal familjer, sett något af barnuppfostran i hemmet, än mera i hemlifvet frukterna af uppfostran och undervisning, följt henne till kyrkorna, hospitalerna, fattighusen, sjukhusen, i senaten och representanternas hus, på offentliga föreläsningar, i religiösa konventikler och sammankomster, der än den ena, än

den andra uppträder att framlägga sina åsikter i de högsta ämnen för mensklig eftertanke och forskning – sedan man varit med vid allt detta, har man fulla skäl att tro sig känna, hvilken ståndpunkt Nordamerikanaren i intellektuellt och sedligt hänseende intager.

Och hvad man härom lärer, är till en del gladt öfverraskande, öfverhufvud för själ och sinne uppfriskande och upplyftande. Redan länge har man väl mot det häfdvunna skriket om materialismen, om pennningens och de materiela intressenas uteslutande välde i Förenta Staterna, kunnat förmoda, att der under så stor frihet så mycken laglydnad finnes, der industrin dagligen gör så stora framsteg och der nya uppfinningar på detta fält dagligen ske, att der den allmänna bildningen icke kan stå på en alltför låg ståndpunkt. Enskilda författare hafva äfven sökt skingra fördomen i detta hänseende, och uttalat omdömen, rakt stridande emot det allmänna ropet. Men i saknad af en mera detaljerad undersökning och bevisning har detta blott så till vida modifierat den allmänna åsigten härom i Europa, att man hos Nordamerikanerna erkänt ett högre mått af religiositet, social bildning och laglydnad, men ansettt deras bokliga vetande i öfrigt rigtad på naturvetenskaperna och dessas praktiska användning.

Tvenne omständigheter angifvas under detta sekel hafva menligt inverkat på allmänna bildningen: utflyttningarne till vestern och den oerhörda tillvexten af inflyttningar från Europa. Då ett stort antal af invånarena i de Norra Staterna begifvit sig ut i de vestra vildmarkerna, har nemligen deras bildning och deras barns undervisning härpå förlorat. Europa åter har oupphörligt tillsändt Amerika hundratusental af sin fattigaste okunnigaste befolkning, deribland ett icke ringa antal förderfvade i liderlighet, laster och brott förhärdade menniskor. De flesta andra nationer skulle på dessa inflyttningar riskerat icke blott intellektuel bildning, utan sedlighet, ordning, lag och rätt. Till och med i Förenta Staterna väckte farhågan i detta hänseende allmänt allarm. Men i stället att förbjuda inflyttningen, reformerade och utvidgade man folkskolorna; och i stället att genom förordningar och polismakt tvinga de okunniga att lära sig något, bildade man föreningar, utgaf tidningar och ströskrifter, höll föreläsningar och diskuterade frågan i allmänna sammankomster. Reformen gick raskt. Nya skolor uppstodo, nya lärare tillsattes i de gamla, för hvilka äfven nya skolhus uppfördes, nya böcker, kartor m. m. anskaffades, lekplatser inrättades och träd planterades. Det mesta gick på enskild och öfvertygelsens väg. Staternas styrelser inrättade dertill lärareseminarier, aflönade någon visitorator, gäfvu understöd åt fattiga kommuner och slutade med att till efterlefnad föreskrifva några allmänna stagdanden.

Se här några föreskrifter gällande inom Massachusetts. Hvarje kommun skall underhålla en skola, öppen 6 månader årligen; hvarje kommun med 100 hushåll skall hafva en eller två skolor, tillsammans öppna tolf månader, hvarje af 150 hushåll 2 skolor, hvardera öppen nie månader, hvarje af 500 hushåll två eller tre skolor, tillsamman öppna tjugufyra månader om året. I dessa skolor läres innanläsning, ortografi, skrifning, aritmetik, Engelsk grammatik, geografi och – goda seder. Hvarje kommun med 500 hushåll skall dessutom hafva en skola, öppen 10 månader om året, der undervisning lemnas äfven i fäderneslandets historia, geometri, algebra, landtmäteri och bokföring. Har kommunen 4 000 invånare, skall den ännu ytterligare hafva en skola, der utom det nämnda läres *latin* och *grekiska*, allmän historie, retorik och logik.

Det första, som näst religionsundervisningens uteslutande¹ faller i ögonen, är frånvaron af undervisning i naturvetenskaperna. Humaniora, icke realkunskaper odlas i Amerikas folkskolor! Visserligen läras äfven de senare i vissa skolor i de större städerna. I Hartford t. ex. läses på en skola med fyraårig kurs det fjerde året astronomi, fysik, kemi, men på samma år politisk ekonomi, filosofi, naturlig teologi och »bevis för kristendomens sanning.» I en skola i Philadelphia, der under en längre kurs matematik och naturvetenskaper läres fullständigare, förhålla sig lärotimmarna som följer: filosofi, historia och belles lettres 67, språk 37, matematik 40, naturvetenskaper 44, teckning m. m. 14 – d. ä. 10
äfven här hafva humaniora företrädet. – I sanning, den Amerikanska materialismen visar sig i undervisningen hafva en nog idealistisk riktning!

I »Colleges,» Amerikas universiteter men med inrättning som skolor, fortfar samma tendens. Naturvetenskaper och matematik drifves här långt, men latin och grekiska äfven vida längre än vid universitetet i Helsingfors. Filosofi och filosofins historia är icke glömd; äfven tillkomma här de nyare språken.

Från de lägsta skolorna att börja med utgör läsning af Engelsk skönlitteratur, deklamation och ämneskrifning ett aldrig försummadt bildningsmedel. 20

Följer man nu med tanken på denna undervisning Mamsell Bremer i umgänge med dem, som åtnjutit densamma, måste man erkänna att den burit herrlig frukt. Ty totalintrycket blir: att intet jordens folk öfverträffar Förenta Staternas invånare i varmt intresse för allt, som rörer människans högre, andliga natur, ett intresse, hvars allvar de i högre grad, än någon annan nation, bevisa med sina gerningar.

Frukten har icke varit någon lysande vetenskaplig litteratur, ehuru Amerika äfven på detta fält har utmärkta författare att uppvisa. Äfven den egentliga nationallitteraturen, historie, poësi, romanen m. m. eger utmärkta representanter och har såsom bekant delvis banat sig väg till Europa. Men mest urmärkt är landet och folket genom *mängden* af författare och läsare. År 1847 räknade man öfver 1 500 dagligen utkommande tidningar och mera än 150 tidskrifter, vetenskapliga, skönlitterära, politiska, religiösa m. m. Men detta är ännu litet mot den massa af handlingar och flygskrifter, hvaraf landet öfversvämmas, en del visserligen af politisk syftning, men det stora flertalet med religiös och moralisk tendens. Af sistnämnda art äro detta lands stora Evangeliska sällskaps² 25 000 särskilda skrifter, hvaribland 3 000 böcker, som från ett dussin ångpressar spridas öfver landet, i hundratusentals 40
exemplar. En stor del af dessas innehåll utgöres visst af utdrag ur utmärkta författares arbeten, men mycket återstår, författadt inkom för ändamålet. I mamsell Bremers bok lär man sig känna ett icke ringa antal af Amerikas nu lefvande författare och författarinnor. – Af anförda få uppgifter, kan man sluta till antalet af den läsande allmänheten. Att denna är stor äfven för vetenskapliga arbeten bevisas t. ex. deraf, att af en dyr upplaga af *Prescott's* »Mexicos Historia,» inom ett år såldes 4 000 exemplar. En öfversättning af *Froissart's* historiska arbete³ såldes i 16 000, öfversättningen af *Liebig's* »Djurke-
mi» i 12 000 exemplar! Hela Europa sammantaget torde icke kunna 50

¹ Religion läres i hemmet och af prestskapet. För naturvetenskapernas studium med afseende på praktisk användning finnas särskilda instituter, ehuru få.

² *American Tract Society*. Flera mindre dylika sällskap finnas.

³ Lefde i Frankrike i 14:e seklet och skref »Chroniques» öfver sin samtid.

uppgä flera läsare för dessa och dylika arbeten.

Vi borde väl äfven säga något om mamsell Bremer's sätt att skriva. Hon skriver i bref till en syster, och läsaren måste hålla till godo med dagliga rapporter angående hennes kropps och själs tillstånd och stämningar. Många obetydliga personligheter och mycket sällskaps-
 10 pjåsk uttråkar ofta henne, alltid läsaren. Det blir enformigt att fara och komma från familj till familj. Men man lär derunder att känna mycket af Amerikas natur och sociala lif. Och framförallt, man lär känna, ett huru lefvande intresse för mensklighetens intellektuella och
 10 sedliga förädling lefver i de bildade Amerikanska »hemmen,» och till hvilket stort antal af hem denna bildning der sträcker sig. Totalintrycket af hennes resebeskrifning är derföre lika nytt som upplyftande. I ett märkeligt bref till teologen Martensen, hvarmed hon slutar, sammanfattar hon sjelf detta intryck i orden:

»Detta folk gjorde allvar af att grundlägga Guds rike på jorden;»
 och ingen har för sanningen af denna slutsats lemnat en mera
 öfvertygande bevisning än mamsell Bremer i Hemmen i Nya Verlden.

Det vore orätt, att, då vi glädja oss öfver denna skrift och det intryck,
 20 den gifver, icke uttrycka vår högaktning för det ädla och fördomsfria sinne, och för den tankens styrka och öfvertygelsens allvar hos författarinnan, hvarom den alltigenom bär vittne. Sällsynta hos män,
 20 äro hennes frimodiga åsigtter af lifvets högsta angelägenheter öfverraskande hos ett fruntimmer, och hvad hon öfver dem yttrar, är väckande och fullt af intresse, äfven om, såsom det vill synas, hennes egen öfvertygelse icke ännu är till alla delar stadgad, och hennes filosofiska system icke afslutadt.

J. V. S.

30 8. HURU SKOLUNDERVISNINGEN QVÄFVER LÄSLUSTEN.

Litteraturblad n:o 2, februari 1855

Under den tid, jag var verksam som skollärare, vaknade hos mig
 öfvertygelsen, att undervisningsmetoden i landets skolor, offentliga och
 enskilda, ingalunda är, sådan den borde vara, och denna öfvertygelse
 har sedan dess med ökad erfarenhet, på hvad sätt äfven den tidigaste
 40 barnaundervisningen vanligen bedrifves, endast befastats. Jag tviflar väl icke, att några skolor och enskilda undervisare kunna göra undantag från regeln. Det är mig också bekant, att vid Lyceum i Helsingfors, isynnerhet sedan der en förberedande klass tillkommit, berömligt sträfvande finnes, att *lära lärjungarne läsa*. Äfven är den första undervisningen i småbarnskolor och der, man tillegnat sig dessas metod, berömligen lämpad att gifva barnen förmåga till och någon håg för läsning. Råder samma sträfvande någon annorstädes, är det glädjande, och här uttalade anmärkningar tjena då att rättfärdiga
 40 detsamma. Men säkert torde vara, att de finna en motsatt tillämpning på förfarandet vid barnaundervisningen öfverhufvud.

50 All läsundervisnings ändamål är, att bibringa lärjungen förmåga till läsning på egen hand, i högre undervisningsstadier förmåga, att bilda sig en egen, på erfarenhet och eftertanke stödd öfvertygelse i det, som utgör föremålet för menskligt vetande. Det är onödigt tillägga, att undervisningen bör meddela nödiga kunskaper och håg för läsning. Ty håg och kunskaper äro gagnlösa, om förmåga felas, att tillfredsställa